

Forbedringsorientert individualisert studentevaluering ved Institutt for samfunnspsykologi

Marit Netland og Grethe Johnsen

Institutt for samfunnspsykologi, Det psykologiske fakultet

E-post: marit.netland@psysp.uib.no og grethe.johnsen@psysp.uib.no

Bakgrunn

Universitetet i Bergen (UiB) praktiserer studentevaluering av undervisning. Ifølge ”Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia” (Universitetet i Bergen, 2004) skal denne studentevalueringen foregå som del av et større evalueringssopplegg. Dette opplegget innebærer blant annet løpende evaluering av minst 1/3 av de emnene som det undervises i til en hver tid. Ifølge målsetningen skal alle emner være gjenstand for evaluering minst én gang hvert 3. år dersom dette er praktisk gjennomførbart. Hvert enkelt fakultet avgjør hvilke emner som skal evalueres. Emneansvarlig har ansvaret for planleggingen og gjennomføringen av evalueringen i samarbeid med studieadministrasjonen. Studentene skal få informasjon om hovedresultatene fra evalueringen, samt om eventuelle konsekvenser av denne (Universitetet i Bergen, 2004)

Det finnes ikke felles metoder eller felles elektroniske verktøy for studentevaluering på tvers av fakultetene. Institutt for samfunnspsykologi (ISP) har prøvd ulike modeller. Nå skal enda et evalueringssopplegg iverksettes. Allerede etter noen uker i sin nye posisjon som visestyrer for undervisning, kunngjorde professor Rolf Reber nylig at han var i gang med planleggingen av en ny måte å gjennomføre studentevalueringer. Vi intervjuet Reber for å få kjennskap til disse planene.

Intervju med professor Rolf Reber

Erfaringer

Vi ba Reber først om å beskrive hvilke erfaringer ISP har med hensyn til studentevalueringer. Reber forteller:

- Slik vi til nå har gjennomført studentevalueringene, har vi hatt to hovedproblemer. Det ene problemet har vært at kursene ofte får middels vurderinger samlet sett på de numeriske evalueringsmålene. Studentene har i tillegg ofte gitt kommentarer av typen ”foreleserne er meget forskjellige” og ”det er vanskelig å gi en samlet vurdering av kurset”. Det andre problemet har vært at studentevalueringene ikke ble fulgt opp med de nødvendige endringer. Dette ønsker jeg nå å gjøre noe med.

ISPs nye visestyrer for undervisning har stor tro på studentevalueringer, delvis fordi han selv har sett nytten av slike evalueringer:

- Jeg har lært mye i forbindelse med tidligere års studentevalueringer ved Seksjon for kognitiv psykologi, som jeg er tilknyttet. Ett kull mente at min undervisning var for elementær. Dette hadde nok sammenheng med at jeg var ny i Norge og ikke visste hvilket nivå jeg skulle legge undervisningen på. Evalueringen av en av mine kollegaer ved seksjonen gikk ut på at vedkommende gjennomgikk en rekke studier uten å knytte disse sammen på en meningsfull måte. Denne informasjonen fra studentene var nødvendig for at min kollega og jeg skulle kunne klare å forbedre vår undervisning. Det etterfølgende semesteret høynet jeg vanskelighetsgraden på undervisningen og min kollega grupperte tematisk de studiene som ble gjennomgått på forelesningene. Resultatet var at studentevalueringene ble mer positive.

Individualisert evaluering

Reber forteller at han på bakgrunn av sine erfaringer både ved Seksjon for kognitiv psykologi, men også fra sitt arbeid i Sveits, ønsker å endre evalueringsrutinene ved ISP.

- Den viktigste endringen dreier seg om at jeg ønsker en mer individualisert evalueringspraksis, blant annet for å motarbeide ”the social free rider problem”. Dette er et problem som kan oppstå når studentevalueringene bare foregår på kurs- eller instituttsnivå. Enkelte forelesere vil da anstrenge seg lite for å øke kvaliteten på egen undervisning. I stedet ”flyter” de på innsatsen til kollegaer som gjør sitt beste for å yte maksimalt. Ved individualisert evaluering synliggjøres den enkeltes innsats og prestasjoner, og dette vil bidra til å ansvarliggjøre hver enkelt foreleser. En annen viktig ting er at jeg tror de fleste forelesere har en tendens til å overestimere seg selv som forelesere. Når studentene er kritiske til et kurs, vil foreleserne, ved ikke-individualiserte kursevalueringer, derfor lett kunne tenke at det er de andre foreleserne som

ikke gjør en bra nok jobb. Dette skal vi nå prøve å motarbeide ved å innføre individualisert evaluering.

Reber forteller at studentevalueringen vil foregå elektronisk via Internett (på Studentportalen, UiB, "Min side"). Evalueringen vil bli foretatt etter eksamen, men foreleserne vil ikke bli gjort kjent med resultatene før etter at sensur foreligger. Reber forteller at spørsmålene i det elektroniske evalueringsskjemaet vil dreie seg om den enkelte forelesers evne til å formidle stoffet på en god måte, kvaliteten på pensum og organiseringen av undervisningen (f.eks., om timeplanen og pensum var klare i god tid). Spørsmålene vil delvis bli plukket fra et elektronisk evalueringsskjema levert av markedsanalyse og rådgivningsselskapet Refleks AS. Reber forklarer at dette er et fleksibelt verktøy som muliggjør at ISP kan foreta justeringer, slik at evalueringsskjemaet passer instituttets formål.

- Vi vil for eksempel sørge for at hver foreleser får individuell evaluering ved at det blir egne felt for hver foreleser og hvilke forelesninger de har holdt. I tillegg vil studentene få anledning til å gi "frie" kommentarer. De enkelte spørsmålene vil være tilpasset typen undervisning som har vært gitt. Tradisjonelle forelesninger, seminarer og ulike praktiske øvelser krever ulike pedagogiske grep og egenskaper. Dette ønsker vi skal gjenspeile seg i evalueringene.

Forbedringsorientert evaluering

Reber forteller at visestyrer for undervisning, sammen med en representant fra instituttets administrasjon, vil møte hvert kull på profesjonsstudiet i psykologi for å gi veiledning i hvordan studentevalueringen skal gjennomføres. De vil særlig legge vekt på å forklare studentene viktigheten av endringsfokuserte evalueringer.

- Til nå har det ikke vært uvanlig at studentene har kommet med fornærmende og krenkende kommentarer. Utsagn av typen "foreleseren bør se seg om etter nytt arbeid" har ikke noe konstruktivt i seg, og vi vil oppfordre studentene om å unngå slike personangrep. Vi ønsker at de på en konkret og ikke-krenkende måte beskriver problemene og foreslår endringer.

Reber forteller videre at han vil prøve å motivere alle studentene til å delta slik at ISP får et mest mulig riktig bilde av studentenes vurderinger av undervisningen. Han vil også framheve for studentene at evalueringene vil bli tatt alvorlig, og at studentene vil merke at det vil bli foretatt endringer på bakgrunn av innholdet i evalueringene.

- Vi har nemlig flere ganger fått tilbakemelding fra studentene om at det evalueres støtt og stadig uten at studentene ser at deres vurderinger og anbefalinger blir fulgt opp.

Individualisert og konstruktiv tilbakemelding

Reber forteller at det vil kunne være aktuelt å arrangere møter etter at studentene har gjennomført evalueringene, enten med studenttillitsvalgt eller med kullet samlet, for å diskutere studentenes forslag om hva som bør endres. I tillegg skal Reber, i sin rolle som visestyrer for undervisning, gi forbedringsorientert tilbakemelding til hver enkelt foreleser, uansett evalueringsresultat.

- Når det gjelder forelesningsaktivitet er det etter min mening alltid noe som kan forbedres.

Formålet med slik tilbakemelding til hver foreleser er at de foreleserne som gjør det bra, skal fortsette med det, og at de som ikke gjør det så bra, skal få hjelp til å fokusere på hva som bør endres, og hvordan de kan forbedre seg. I samtale med hver enkelt foreleser ønsker Reber å hjelpe foreleserne til å se studentenes kommentarer ”i det rette lys”. Reber forteller at han fikk positive erfaringer med forbedringsorientert individualisert tilbakemelding da han jobbet noen år i næringslivet i Sveits. Han har derfor stor tro på betydningen av å innføre et slikt tilbakemeldingsopplegg ved ISP, selv om det nok kan oppstå vanskelige situasjoner når han må formidle negative tilbakemeldinger til forelesere som strever.

- Det vil selvfølgelig kunne bli en litt vanskelig oppgave å gi slik tilbakemelding til sine kollegaer. Tilbakemeldingene vil fokusere på sak og ikke på person, og eventuelle personangrep fra studentene vil ikke viderefremmes. Likevel forventer jeg at det kan oppstå delikate situasjoner fordi svært ømtålige tema vil kunne berøres.

Derfor gruer visestyreren seg tydeligvis litt for den oppgaven som han har laget for seg selv:

- Jeg vil jo ikke at mine kollegaer skal få hjertet i halsen hver gang jeg banker på døren deres! Jeg håper at alle ved instituttet gir god undervisning slik at jeg slipper å gi ubehagelige tilbakemeldinger. For ved hver negative tilbakemelding, kommer jeg nok til å få en natt med lite søvn.

Offentliggjøring

Skal evalueringene offentliggjøres, spør vi.

- Evalueringene av de enkelte foreleserne skal kun leses av meg og en representant fra Instituttets administrasjon. Det er ennå ikke fastsatt om emneansvarlig skal få tilgang til resultatene fra evalueringsskjemaene. Dersom emneansvarlig skal få slik tilgang, må det først formelt avklares om dette er en rettighet den emneansvarlig har.

Reber forteller at den enkelte foreleser vil få informasjon vedrørende evalueringen av egen undervisning. Det vil også kunne bli aktuelt å utarbeide skriftlig dokumentasjon til de foreleserne som ønsker det vedrørende hvordan de plasserer seg i forhold til gjennomsnittet av forelesere. Slik dokumentasjon vil kunne vedlegges jobbsøknader og lignende. Evalueringsrapportene som skal sendes til Fakultetet, vil imidlertid dreie seg om kurset generelt, uten fokus på person. Reber mener det er en god idé å offentliggjøre kursevalueringer (uten informasjon om enkeltforelesere) for nåværende og framtidige psykologistudenter.

- For å ha et best mulig grunnlag for å velge mellom ulike ikke-obligatoriske kurs, bør studentene ha tilgang til informasjon om kvaliteten på kursene. Slik offentliggjøring kan også bidra til økt undervisningskvalitet ved at foreleserne skjerper seg,

sier Reber og legger til at dette ikke er noe han kan sette i gang uten at instituttstyret stiller seg bak.

God undervisning bør være meritterende

Reber hevder at det er uheldig at det i dag finnes få incitament for å legge vekt på å perfektionere seg med hensyn til undervisning og gir eksempler på holdninger som var framtrede i Sveits:

- Jeg fikk høre; ”Ikke invester for mye på forelesninger, det gjør seg ikke betalt”, ”Fokuser på forskning”. Jeg var, og er, uenig i slike synspunkter fordi jeg mener at hvis man vil ha en meningsfull jobb, da satser man på begge deler. Mitt ønske for ISP er at hver time med undervisning skal ha mening! Studentene skal kunne si: Nå har jeg lært noe!

Den endring av evalueringrutinene som det nå legges opp til ved ISP, kombinert med merittering av god undervisning og offentliggjøring av gjennomsnittlig evaluering av hvert

kurs, vil kunne høyne nivået på undervisningen og gjøre studier ved instituttet mer tiltrekkende for studentene.

- Undervisning er en meget viktig del av jobben til en universitetsansatt. For å få til en holdningsendring vedrørende det å tilstrebe god undervisning, mener jeg at forelesningskvalitet må være meritterende i langt større grad enn det som i dag er tilfelle. God undervisning bør telle ved nyansettelser og gi grunnlag for lønnsøkning på lik linje med annen virksomhet ved universitetet.

Den gode foreleser

På spørsmål om hva som er en god foreleser, svarer Reber at god kjennskap til undervisningsstoffet selvfølgelig er viktig. I tillegg må foreleser være engasjert og i stand til å motivere studentene til å lære.

- Det finnes forskjellige måter å være engasjerende på: På den ene siden av skalaen har man de temperamentsfulle, utadvendte og tydelig engasjerte foreleserne. På den andre siden finnes de mer rolige, forsiktige, kanskje innadvendte foreleserne. Disse er gjerne ikke så karismatiske, men de kan være dypt faglig engasjerte og dette kan smitte over på studentene. Det er en smakssak hvilken forelesningsstil som foretrekkes. Noen forelesere er gode for noen studenter, og mindre bra for andre studenter. Når det gjelder stil, er det viktig at hver foreleser finner en stil som passer ham eller henne. Det finnes ikke noen mal for hva som er den beste måten å gjennomføre undervisningen på, og det er positivt med variasjon i stil fra foreleser til foreleser. Vi må ikke undervurdere studentene: De kommer på forelesninger for å lære noe knyttet til pensum.

Mot slutten av samtalen med Rolf Reber spør vi ham om det nødvendigvis er slik at de beste foreleserne får de beste evalueringene. Reber trekker fram "Dr. Fox -effekten" (Ware & Williams, 1975) som et eksempel på at faglig udyktige forelesere kan få gode studentevalueringer.

- Men jeg mener at studentene ikke lar seg "lure" av forelesere som er lite annet enn gode underholdere dersom de ser foreleseren i aksjon over flere timer. Derfor har jeg tro på at studentevalueringene i det store og hele sier noe om kvaliteten på undervisningen.

Forskning på studentevalueringer

Undervisningen ved Universitetet i Bergen evalueres fordi det rådende syn på studentevalueringer er at slike evalueringer generelt sier noe om kvaliteten på undervisningen og derfor bidrar til høynet undervisningskvalitet. Dette er et syn Rolf Reber deler. Men hva viser forskning? Vi vil i det følgende beskrive forskningsresultater

som kan belyse dette spørsmålet, samt har relevans for enkelte av de temaer vi var innom i vår samtale med Rolf Reber.

Det har vært foretatt mye forskning på studentevalueringer. Det finnes ifølge McKeachie (1997) ingen uenighet blant forskere på feltet om at studentevalueringer er nyttige for å forbedre undervisning dersom de gis med veiledning og i form av atferdsbeskrivelser. Men studentevalueringer er langt fra perfekte mål på undervisningskvalitet. En rekke faktorer påvirker studentevalueringene. Mange av disse har lite eller ingenting å gjøre med forelesers pedagogiske evner og innsats, ei heller med studentenes læringsutbytte.

Før eller etter eksamen?

Et hovedfunn innen forskning på studentevalueringer er at slike evalueringer korrelerer med resultater på eksamen og lignende. Cohen (1981) foretok en analyse av resultatene på evalueringsstudier av 68 kurs. Resultater og foreleserevaluering korrelerte i gjennomsnitt med .43. Det var imidlertid store forskjeller mellom studiene (dvs. korrelasjoner fra -.30 til .90).

En positiv korrelasjon mellom studentevaluering og karakterer synes å reflektere mer enn studentenes faglige utbytte av undervisningen. Flere studier viser at korrelasjonen mellom karakterer og studentevalueringer er mye høyere etter at studentene har fått vite eksamensresultatene, enn før (Cohen, 1981, D'Appolonia & Abrami, 1997). Ikke bare faktisk resultat, men også forventet resultat har betydning for evalueringene. Et gjennomgående funn er nemlig at det er sammenheng mellom studentevaluering og forventet kursresultat (karakter). Ifølge Greenwald og Gillmore (1997) kan foreleser sikre seg bedre evaluering ved å bidra til at studentene får større tro på at de vil gjøre det bra til eksamen enten ved å (a) motivere studentene til å arbeide hardere, (b) gjøre undervisningen meget elementær, eller (c) være sjenerøs i eventuell vurdering av studentene før eksamen (for eksempel gi gode karakterer i forbindelse med prøveeksamen). Både punkt (b) og (c) er i strid med det som vil være pedagogisk riktig å gjøre. Altså; under visse forhold kan positive studentevalueringer ha sin årsak i pedagogisk tvilsomme metoder. Dersom studentevalueringen foregår etter eksamen, kan det også være fristende for foreleserne å lage lette eksamensoppgaver for å skape høye forventninger om karakterene blant studentene og dermed bedre studentevaluering.

Sett i lys av forskningen på området, er det fornuftig å foreta studentevaluering før sensur av eksamensbesvarelsene, slik planene for ISP går ut på. På bakgrunn av studier

som viser at forventet resultat påvirker studentevalueringene er det imidlertid grunn til å stille spørsmål ved om det er tilrådelig at studentevalueringene ved ISP skal foregå etter eksamen, slik Reber foreslår.

Forbedringsorientert individualisert tilbakemelding

De mest sentrale elementene i det planlagte evalueringsopplegget synes å være (a) at evalueringene skal individualiseres, (b) at studentene skal oppfordres til å gi konstruktive råd og konkrete beskrivelser av undervisningen, og (c) at visestyrer for undervisning skal gi forbedringsorientert individualisert tilbakemelding til hver enkelt foreleser på bakgrunn av den informasjon som har kommet fram i studentevalueringene. Rebers planer innebærer blant annet at foreleserne skal, så langt det lar seg gjøre, skjermes for personangrep fra studentene. Dette synes fornuftig sett i lys av evalueringsforskning. Dårlige evalueringresultater har negativ effekt på foreleserens motivasjon (McKeachie, 1997). Løsningen på dette problemet er bedre tilbakemeldinger til foreleser. Marsh og Roche (1993) har vist at tilbakemeldinger som tar utgangspunkt i studentenes identifisering av svakheter ved undervisningen gir forbedringer. Man har også funnet at tilbakemelding på spesifikk forelesningsatferd gir større endring enn når evalueringene inneholder mer generelle karakteristikk (Murray & Smith, 1989, sitert i McKeachie, 1997). I tillegg viser forskning at studentevalueringer har større nytteverdi når de blir diskutert med en kollega. Forskerne tilrår at konsultasjon vedrørende undervisning ideelt sett bør være en del av den akademiske kultur der kollegaer diskuterer undervisning seg imellom og der studenter og lærere utvikler en felles forståelse av hva som er mest hensiktsmessig undervisning for å gi mest varig kunnskap (McKeachie, 1997).

Slik vi ser det synes Rebers planer om forbedringsorientert individualisert tilbakemelding til hver foreleser å være fornuftige sett i lys av evalueringsforskning. Men problemfritt tror vi likevel ikke det planlagte tilbakemeldingsopplegget vil bli. Gjennomføring av forbedringsorientert individualisert tilbakemelding til hver enkelt foreleser ved et så stort institutt som ISP er, vil kunne bli meget tidkrevende for visestyrer. I tillegg vil en slik tilbakemeldingspraksis kreve pedagogisk kompetanse og mellommenneskelige egenskaper som det ikke er sikkert at framtidige visestyrere ved ISP vil være i besittelse av.

Sammenligning av forelesere på bakgrunn av studentevalueringer

Reber hevder at god undervisning bør telle ved nyansettelser og gi grunnlag for lønnsøkning på lik linje med annen virksomhet ved universitetet. Dette er det lett å være enig i. Det er imidlertid problemer knyttet til å bruke studentevalueringer ved sammenligninger av f.eks. jobbsøkere. Mye tyder nemlig på at evalueringsresultater henger sammen med faktorer som ikke har med kvaliteten på undervisningen å gjøre. Klassestørrelse synes å være en slik faktor, selv om forskningsresultatene er sprikende. Mens noen forskere rapporterer en negativ sammenheng mellom klassestørrelse og studentevalueringer (Smith & Glass, 1980; Whitten & Umble, 1980, referert i Simmons, 1996), viser andre studier at disse variablene ikke samvarierer (Feldman, 1978, referert i Simmons, 1996). Atter andre studier viser en u-formet sammenheng, der forelesere får best evalueringer når klassene er enten veldig store eller veldig små (Centra & Creech, 1978, referert i Mann et al., 2003).

En annen viktig faktor er undervisningstype. Wigington, Tollefson og Rodriguex (1989, referert i Simmons, 1996) fant at undervisere som leder "diskusjonsklasser" får bedre evalueringer enn undervisere som driver annen type undervisning. Ved sammenligninger mellom forelesere på bakgrunn av studentevalueringer bør en derfor ta hensyn til klassestørrelse, undervisningstype og andre forhold som kan ha påvirket evalueringene og som ikke har med undervisningsferdigheter å gjøre. Ved slike sammenligninger bør en også ta hensyn til hvilke foreleser- og forelesningskarakteristika studentene har blitt bedt om å ta stilling til. Hvis spørsmålene til studentene f.eks. ikke omfatter det litt ukonvensjonelle forelesere er dyktige til, vil ikke evalueringene gi et riktig bilde av disse forelesernes kunnskapsformidlingsferdigheter.

Konklusjon

Slik vi ser det, er planene om individualisert studentevaluering og forbedringsorientert tilbakemelding ved ISP fornuftige ut fra den forskning som finnes på området. Studentevalueringer bør imidlertid brukes med forsiktighet siden en del faktorer som ikke har å gjøre med forelesers formidlingsevner, har vist seg å påvirke resultatene. Dette gjelder særlig ved eventuelle sammenligninger mellom ulike forelesere.

Referanser

- Cohen, P. A. (1981). Student ratings of instruction and student achievement. *Review of Educational Research*, 51, 281-309
- D'Apollonia, S. & Abrami, P. C. (1997). Navigating student ratings of instruction. *American Psychologist*, 52, 1198-208
- Greenwald, A. G. & Gillmore, G. M. (1997). Grading leniency is a removable contaminant of student ratings. *American Psychologist*, 52, 1209-17
- Mann, J., Cumby, R., Davis, W., Freericks, J., Miller, J., Morris, M., Ord, K., Fisher, L., Mitchell, J., Kamrad, B., Shambaugh, G., Salles-Reese, V., Davis, W., & Mann, J. (2003). Report of the Executive Faculty Merit Evaluation Review Committee. Final Report. Washington, DC: Georgetown University. Nedlastet fra internett: 01.11.05. <http://www.georgetown.edu/executivefaculty/merit.pdf>
- Marsh, H. W. & Roche, L. A. (1997). Making student evaluations of teaching effectiveness effective: The critical issues of validity, bias, and utility. *American Psychologist*, 52, 1187-97
- McKeachie, W. J. (1997). Student ratings: Validity of use. *American Psychologist*, 52, 1218-25
- Simmons, T. L. (1996). Student evaluation of teachers: Professional practice or punitive policy? *Shiken: JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter*, 1, 1, 12 – 16.
- Universitetet i Bergen (2004). *Handbok for kvalitetssikring av universitetsstudia*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Ware, J. E. & Williams, R. G. (1975). The Dr. Fox effect: a study of lecturer effectiveness and ratings of instruction. *Journal of Medical Education*, 50(2), 149-56.